

Torej besede o boju

Gorazd Kocijančič:
Certamen spirituale

MARIJA ŠVAJNCER

Slovenski pesnik in filozof Gorazd Kocijančič, v javnosti znan kot genialni in nagradjeni prevajalec celotnega Platonovega opusa, je izdal pesniško zbirko z naslovom Certamen spirituale.

Pesniška zbirka Certamen spirituale je razdeljena na cikluse Klic, Marš, Bitka in Dan potem. Pesnik je uveljavil domiselno dvojnost: napisal je pesmi o duhovnem boju in boju s samim seboj ter o bojevniki, dodal pa je še sholion, se pravi komentar ali svojevrstno razlago, v kateri podaja refleksijo pesmi, kritično distanco, ironijo in včasih zgolj omembo dogodkov, in tam pa tudi v sholionu prevladuje pretanjen poetičnost.

Z izbranimi besedami, nekoliko privzdignjeno in jezikovno prečiščeno piše o bojevnikovem položaju, o njegovi individualni stiski in povezanosti z drugimi, ki so se znašli v enakih bojnih okoliščinah, v katerih je individualnost že v osnovi zanikana. V njegove misli se prikrade spomin na ljubezen, ženske so samo še želja in včasih utesnjenost, realnost pa je prepletana z bojem, zdaj občutkom samotnosti, zdaj moči.

Z Rimbaudovimi besedami na začetku zapiše, da je duhovni boj trši od bitke mož, sam pa dodaja, da se je treba bojevati, čeprav nimaš možnosti, zakaj: "... če se boš boril vztrajno in zvito, če se ne boš vznemirjal zaradi ran in izdajstev, boš poražen zmogovito."

Zdi se, da hoče pesnik zanikati bralčevu ali bralkino potopljenost v pesmi, predajanje lepote in iskreno čustvovanje. V sholionu namreč pravi, da je v pesmih opaziti arhaičnost, omeni seksualno liriko, namenjeno zgolj odraslim, se šaljivo zgraža nad njo, pomodruje o ubogi zavesti, namiguje na mesenost in celo trik. Omeni duhovno naveličanost, prazno življenje, teološko poanto, nevarno pesem in celo himno pasje mentalitete. Zapiše, da je tale boj blazno dolgočasen, "za umret". Njegova refleksija brezobzirno razgla in ironijo, ki se pogosto prevesi v sarkazem, skuša odstraniti razbolelo izročanje pesmim. Morda je zaradi tega prizadevanja, da nam ne bi neposredno podarjal lepote, le-ta še toliko bolj izzivalna, prepričljiva in učinkovita. Gre mu za to, da bi našel primerno razvrščanje. V sholionu je mogoče slutiti utrujenega kritika, človeka, ki se ne zna več predajati in se navduševati, takega, ki vse vidi grdo in v razkroju ter je že zdavnaj pozabil, kaj pomeni veselje. Pesmi pa so nasprotno zmaga življenja in premaganje smrti, odganjanje konca in vztrajanje z vednostjo. Kaj zato, če bo že jutri vsega konec. Danes so tukaj zvoki in pogledi, slutnje in sanje, drobni pripetljaji in podobe iz narave. Vse te neskončne možnosti je mogoče objeti, čeprav te objem lahko tudi zdrobi. Morda pa ti da toploto, polet in občutek, daje potem moč postoriti prav vse.

V poeziji Gorazda Kocijančiča je upesnjena tudi filozofija. Eksistencialne se ponujajo s subtilno metaforiko. Spoznanja o boju, ki nima pravil, ali pa o tem, da jih ima preveč, izbiri, padcu, skrivnosti in besedi so ujeta v izvorno pesniško govorico, tako novo v slovenski poeziji, svežo in povsem drugačno, stkanje iz pesniških podob, ki slikajo parafrazo Heraklitovega spoznanja, da je vse življenje neprestan in neizprosni boj. Verzi Gorazda Kocijančiča govorijo o tem, da je boj lahko strašen, lep, boleč, sladek, grenak, usoden in svoboden. Preveč je smrti v nas, da bi se spomnili, kje je njen začetek. Lirski subjekt je zgubljen, to pomeni, da biva, ko se vda. Tako naj bi vstopili v to razkošno in včasih mračno poezijo: "Torej besede o boju. O krvi, smrtni zasnoposti in prebujanju v življenje. Hvalnice bolečine in ločenosti, zablode in milosti. In besede ironije, ki jih

Študentska založba, knjižna zbirka Beletrina, Ljubljana, 2008

"Hvalnice bolečine in ločenosti, zablode in milosti. In besede ironije, ki jih razjedajo, ne da bi vedele, ali niso tudi one same hvalnice"

razjedajo, ne da bi vedele, ali niso tudi one same hvalnice. Vse so, kar imam. - In vem: ko izginejo, jih nihče ne bo pogrešal."

Gorazd Kocijančič je znan po svoji filozofski obarvani religioznosti. Tokrat je njegov bog bog sanj in je beseda, ki jo izreče, ko se vse že zgodi. Šele z njo na koncu vse dobi smisel, toda prej je bilo treba prehoditi trnovo in nevarno pot, se znajti na robu, trpeti, izginjati brez upanja in se znova vračati v življenje.

Pesniška zbirka Certamen spirituale je napisana brez ločil. Postavljena so samo v uvodnem proznem besedilu. Tudi v sholionu jih ni, tako da je pri razkrivanju pomena mogoče vnašati lastno, nekoliko samovoljno razumevanje.

Oblikovalka knjige Andreja Brulc je pričarala ozračje, ki pesmim povsem ustreza, hkrati je zasnovala svoje lastno videnje te praznično lepe poezije. V daljavi je nebo z rdečimi oblaki, na listu, ki je iztrgan in šolskega zvezka, so rastline, ki so videti že skoraj posušene, a še vedno žive v svoji vztrajni rasti, delno prepletene, vendar pokončne in nekako samorasle.

Neimenovani avtor spremne besede na zavihku knjige piše o nenehnem bojevanju in bojevanju starih ljudstev, Gorazd Kocijančič pa se po njegovem mnenju sicer giblje v tem izročilu, vendar ga individualizira, oblikuje lirsko osebno in ga hkrati univerzalizira. Kdor se bo potopil v Kocijančičevo knjigo, bo morda videl, da zgodba pripoveduje tudi o njem.

Med rešenimi

Pogovor z rusko pisateljico
Marino Palej

LIJANA DEJAK

Marina Palej, ruska pisateljica, ki živi na Nizozemskem, je bila gostja 23. Mednarodnega literarnega festivala Vilenica. Njena proza, doslej prevedena v petnajst jezikov, se redno pojavlja v ožjem izboru prestižnih ruskih literarnih nagrad. V Rusiji, kjer so Marini končno "oprostili" emigracijo, zdaj nenehno ponavljajo oznako, ki jo je dobila na Nizozemskem "princesa sloga". Slovenski bralci so se z Marino Palej že srečali pred tremi leti, ko je bila vokviru projekta Poletje v zgodbi objavljena njena črtica Vetrnjaško v peklenko brezno.

Čeprav že trinajst let živite na Nizozemskem, pa vas še vedno marsikaj tesno povezuje z Rusijo in še posebej z domačimi kraji, ki so pustili tudi močan pečat v vaši literaturi. Kaj lahko poveste o svojih začetkih?

"Če dojemam svoje življenje kot srečno, in to poskušam, lahko rečem, da sem imela srečo, ker sem se rodila v Leningradu. Sreča je bila, da sem potem preživela otroštvo med Finskimi zalivom in Ladoškim jezerom. Na vsem planetu (po katerem sem se že precej selila) ne poznam narave, ki bi bila zame bolj ljuba, razveseljujoča in tolažilna kot iglasti gozdovi Ingermanlandije (pokrajine blizu Leningrada, današnjega Sankt Peterburga). Prav tem mračnim, pravljico udobnim gozdovom dolgujem svoje nagnjenje do lirčnosti, do slikovitosti besede, do smislov, ki so očem prikriti."

Ste se torej že od vsega začetka želeli posvetiti umetnosti? Po vašem šolanju bi lahko sodili, da ste sprva nameravali iti po povsem drugačni poti.

"Lahko kar nadaljujemo temo sreče. Srečo sem imela, da sem študirala medicino (na peterburški Medicinski akademiji Ilje Iljiča Mečnikova) in tudi delala v zdravstvu. To se ni zgodilo po naključju, saj me je že od otroštva zanimala analiza, 'prepariranje'; iz istega vzroka sem imela tudi srečo, da sem z odličnim uspehom končala študij na oddelku za kritiko Literarne fakultete v Moskvi. Čeprav se sliši čudno, mi medicina pomaga, da pridiram v umetnosti tja, kamor se zdi nesmiselno posegati z materialističnim izvijačem ..."

Boste še naprej razvijali temo sreče?

"Srečo sem imela, ker se mi je posrečilo ostati na Nizozemskem, ne da bi prej slišala vsaj besedico nizozemščine. Srečo sem imela, da sem preživela celo množico življenj tako v 'nižinskem kraljestvu', kjer se moraš k morju povzpeti po stopnicah, kot tudi v drugih evropskih državah. Srečo sem imela, da sem se utelesila v nešteti raznovrstnih likih, da sem govorila druge jezike ..."

Povejte kaj o fotografiji, ki sva jo izbrali za ta intervju. Je povezana s temi 'raznovrstnimi liki', ki ste jih omenili?

"Uganili ste. To je svojevrstna ilustracija k eni od mojih enodejank, napisanih za Gledališče domišljije. Moj fotografski projekt (Marina Palej, Gledališče ene igralke) je široka galerija vlog, ki prikazuje pisano paleto dra-

Marina Palej kot "slavna osebnost"

maturških tipov in značajev. Ta projekt je bil lansko jesen prikazan na mednarodni razstavi držav EU Photex 2007 v Haagu.

Besedilo sinopsisa je namerna parodija na besedne in vsebinske šablone v 'življenjepisih slavni osebnosti': eden od likov, ki sem jih ustvarila, je baronica Elsa von Strauch (dekliški priimek von Wallenberg), rojena v bavarskem mestu Würzburg. Pri desetih letih je zbežala iz zasebne baletne šole in se posvetila jahanju, smučanju, planinarjenju, predvsem pa akrobatiki.

Eden njenih vzgojiteljev, prvak v konjeniškem športu gospod Gerhardt Stolz, jo je nekoč vzel s seboj v Münchenski studio Bavaria Film, kjer je Lieshen, ki je nadomestila poškodovano jahalko, brezhibno izvedla vrto- glav trik s težavnim nizkim skokom. Takrat je bila stara šestnajst let.

Tistega dne se je začela njena bleščča kariera na enem od najnevarnejših področij človekovega delovanja. Elsa von Strauch je sprejela povabilo Hollywooda (njen mož je postal direktor enega od hollywoodskih studiev) in izvajala najbolj tvegane kaskaderske trike, med drugim v filmih, v katerih so igrale zvezde Marlene Dietrich, Bette Davis in Greta Garbo. Gotovo se vsi spominjajo epizode v filmu Flesh and the Devil, ko se pod junakinjo udre led in utone. Za gledalce je to ostala Greta Garbo. V resnici pa se je v ledeno vodo, kader za kadrom, pogrezala Elsa von Strauch.

In vendar, po standardni ironiji usode, sploh ni umrla med kakšnim nevarnim trikom. Ko je na vrtu zalivala cvetje, si je ranila nogo s sinovo rjasto igračko. Iz nedolžne praske je nastala sepsa. Prizadevanja zdravnikov so bila brezuspešna. Elza je takrat komaj dopolnila sedemintrideset let."

Prebrala sem, da imate še en projekt, ki se imenuje Fototeater. Lahko poveste, kakšen projekt je to?

"Fototeater je sintetičen žanr, ki sem si ga izmislila in združuje fotografijo, gledališče, književnost in glasbo."

Še nekaj besed o vašem romanu Klemens, ki je pred kratkim izšel v Moskvi. Pred mano leži ta knjiga, ki so jo označili za najbolj enigmatično in

fascinantno, ki se najbolj izmika literarnoteoretičnim definicijam in je najbolj provokativna od vseh del, ki so prišla v ožji izbor glavne ruske literarne nagrade Velika knjiga.

"Lahko imenujemo ta roman homoeotičen? Lahko v enaki meri, kot so Lolito nekoč označili za pornografski roman. Klemens osuplja s skrajno napetostjo med ljubeznijo in sovraštvom, z mojstrskim jezikom in široko paletto sloga. Različne ravni pripovedi ponujajo močen čustven pretres najraznovrstnejšim bralcem. Mike je Peterburčan, prevajalec, jud, katerega ideal uteleša čudaški nemški mladenič. Mike pritiska na gumb fotoaparata, da bi ujel Klemensovo izmikajočo se podobo. Ta proces, metafora ustvarjanja, obliva roman z nežno, nezemeljsko svetlobo. A največja uganka so sami odnosi med mladeničema. Zveza s Klemensom, zaznamovana z 'visoko norostjo' in nedoumljiva celo za samega Mikea, svetlikajoča se povezava zavesti z njenim odsevom, je tretji, pravzaprav osrednji lik romana. Klemens (ožji izbor nagrade Velika knjiga, 2006) nedvomno spada med dela, ki bogatijo književnost in jo premikajo naprej. Gre za inovativen rusko-evropski roman novega tisočletja."

Ali drži, da je eden glavnih virov navdiha za vas film? Tako imenovani arthouse?

"Če bi imela še eno življenje, bi se seveda posvetila kinematografiji. Scenaristiki, režiji in igri. Po drugi strani pa mislim, da kot pisateljica vse te dejavnosti že zdaj združujem ..."

Kaj naj vam zaželim za konec?

"Se spomnite, kako Krzysztof Kieslowski konča svojo trilogijo Tri barve? Na koncu filma Rdeča neka ladja doživi brodolom. In med rešenimi (to je nepri- zadeta formulacija, h kateri se v filmu zateče televizijski napovedovalec) se znajdejo vsi junaki treh novel Kieslowskega. In ta pretanjeni avtorjev namig na možnost posebne milosti zemeljskih in nebesnih sil do likov umetniškega prostora mi je neizrekljivo ljub. Reši jih sama moč umetnosti. Zato mi zaželite, da bi se sčasoma med rešenimi, se pravi med tistimi, ki ne izginejo brez sledu, znašli tudi moji junaki."

Razpis za nagrado knjižnega sejma za najboljši prvenec

Med pomembnimi dogodki letošnjega 24. slovenskega knjižnega sejma, ki bo v Cankarjevem domu potekal od 26. do 30. novembra, bo tudi podelitev nagrade knjižnega sejma za najboljši prvenec, izdan v minulem letu, so sporočili iz Društva slovenskih pisateljev. V društvu pozivajo založbe in samozaložnike, da predloge za nagrado pošljejo do 1. oktobra.

Založbe in samozaložniki, ki so v obdobju med lanskim in letošnjim knjižnim sejmom izdali prvo literarno delo, bodisi prozo, poezijo ali dramo, naj predloge za nagrado

knjižnega sejma za najboljši prvenec pošljejo najkasneje do 1. oktobra na naslov Društva slovenskih pisateljev, Tomšičeva 12, 1000 Ljubljana.

Nagrajeno delo bo izbrala komisija društva v sestavi Melita Forstnerič, Ivanka Mestnik, Primož Repar, Franček Rudolf in **Jože Štucin**.

Nagrada, ki jo je lani za roman Koža iz bombaža prejela Gabriela Babnik, bodo predvidoma podelili na odprtju Slovenskega knjižnega sejma v torek, 25. novembra, v Cankarjevem domu. **(kr)**